

Çocukluk Çağı Travmalarının Alt Tipleri ve Aleksitimi

Childhood Trauma Subtypes and Alexithymia

 Buse Ateşşönmez¹, Fatma Kandemir¹

¹Dicle Üniversitesi, Diyarbakır

ÖZ

"Duygular için söz yokluğu" anlamına gelen aleksitiminin gelişiminde erken çocuklukta yaşanan travmatik deneyimlerin önemli bir role sahip olduğu bilinmektedir. Aleksitimi, başlangıçta psikosomatik hastalardaki belirtileri açıklamak amacıyla ortaya atılmışsa da güncel çalışmalar aleksitiminin birçok psikopatolojiye eşlik ettiğini ortaya koymuştur. Çocukluk döneminde yaşanan fiziksel, duygusal veya cinsel istismar ile ihmal gibi olumsuz yaşantıların, bireylerin duygusal farkındalık ve düzenleme kapasitesi üzerinde uzun vadeli etkiler yarattığı bilinmektedir. Son yıllarda yapılan araştırmalar, çocukluk çağı travmalarının, bireyin duygularını tanımlama, anlama ve ifade etme becerilerinde belirgin eksiklikler ile karakterize edilen aleksitimi ile yakından ilişkili olabileceğini ortaya koymaktadır. Alanyazındaki bulgular, özellikle duygusal ihmal ve istismarın, aleksitimi semptomlarının şiddetini artırabileceğini ve bu durumun bireylerin ruh sağlığı üzerinde kalıcı etkiler yaratabileceğini ortaya koymaktadır. Ayrıca, erken dönem travmalarının bireyin bağlanma stillerini şekillendirdiği ve duygu düzenleme stratejilerinin gelişimini olumsuz yönde etkilediği görülmektedir. Güvensiz bağlanma örüntüleri ve travmaya bağlı gelişen kaçınmacı başa çıkma mekanizmalarının, bireylerin duygusal deneyimlerini bilinçli olarak işlemelerini zorlaştırarak aleksitimi semptomlarının ortaya çıkmasına katkıda bulunabileceği düşünülmektedir. Çocukluk çağı travmalarının, bireylerin duygularını tanıma, anlamlandırma ve ifade etme becerileri üzerinde olumsuz etkiye sahip olduğu düşünüldüğünde ruh sağlığı çalışanlarının, aleksitimik bireylerin muhtemel çocukluk çağı travmalarına odaklanmalarının faydalı olacağı düşünülmektedir. Bu bağlamda, bu derleme çalışmasında çocukluk çağı travma ve alt tiplerine, aleksitimi kavramına, etiolojisine ve aleksitiminin çocukluk çağı travmalarıyla ilişkisine değinilmiştir.

Anahtar sözcükler: Çocukluk çağı travmaları, aleksitimi, duygu düzenleme

ABSTRACT

It is well established that traumatic experiences during early childhood play a significant role in the development of alexithymia, a condition characterized by a lack of words for emotions. Although alexithymia was initially proposed to explain the symptoms observed in psychosomatic patients, contemporary studies have revealed its comorbidity with various forms of psychopathology. Adverse childhood experiences—such as physical, emotional, or sexual abuse and neglect—are known to have long-term effects on individuals' emotional awareness and regulation capacities. Recent research suggests a strong association between childhood trauma and alexithymia, which is marked by notable difficulties in identifying, understanding, and expressing emotions. Findings in the literature indicate that especially emotional neglect and abuse may exacerbate alexithymic symptoms, potentially leading to lasting impacts on individuals' mental health. Furthermore, early traumatic experiences are believed to shape attachment styles and adversely affect the development of emotion regulation strategies. Insecure attachment patterns and trauma-induced avoidant coping mechanisms may hinder individuals' ability to consciously process emotional experiences, thereby contributing to the manifestation of alexithymic symptoms. Considering the detrimental impact of childhood trauma on the ability to recognize, interpret, and articulate emotions, it would be beneficial for mental health professionals to focus on potential childhood traumatic experiences in individuals presenting with alexithymia. In this context, this review addresses the concept of alexithymia, its etiology, and its association with childhood trauma and its subtypes.

Keywords: Childhood traumas, alexithymia, emotion regulation

Giriş

Çocukluk dönemi, ruhsal travmanın ilerideki gelişimini büyük ölçüde etkileyebilen hassas bir yaşam evresi olmakla birlikte çocuk istismarı ve ihmali, bireyleri yaşamları boyunca derinden etkileyen küresel bir sorundur (WHO 2022). Çocukluk çağı travmaları; bireyin çocukluk döneminde deneyimlediği ebeveyn kaybı, boşanma, aile içi şiddet, temel bakımın eksikliği, terk edilme, sosyal destek yoksunluğu gibi yaşantıları kapsar (Butchart 2006). Dünya Sağlık Örgütü (WHO) (2024) çocuk istismarını "Bir yetişkin, toplum veya devlet tarafından bilinçli veya bilinçsiz bir şekilde yapılan, çocuğun fiziksel, bilişsel ve duygusal gelişimini olumsuz yönde etkileyen davranışlar" olarak tanımlamaktadır. Burada esas olan, yetişkinin niyetinden çok, yaptığı eylemin çocuk üzerinde oluşturduğu etkidir (Gilbert ve ark. 2009). Çocukluk çağı ihmali ise, ebeveyn veya bakım sağlayan kişinin, çocuğun hem fiziksel hem de duygusal gereksinimlerini yerine getirememesi olarak tanımlanır (Harris ve ark. 2019). Çocukluk döneminde yaşanan travmaların yol açtığı olumsuz etkilerin önüne geçebilmek için, travmatik yaşantılar ile psikopatoloji arasındaki ilişkinin ve mekanizmanın anlaşılmasının büyük bir öneme sahip olduğu düşünülmektedir. Bu alandaki çalışmalar incelendiğinde, temel kavramlardan birinin duygu düzenleme zorlukları olduğu anlaşılmaktadır. Çocuklukta kötü muamele görmüş bireylerin duygu düzenleme konusunda sıkıntı yaşadıkları, duygusal deneyimlerden uzak durdukları ve duyguları kabul etme yetilerinin düşük olduğunu ortaya koyan çalışmaların sayısı oldukça fazladır. Alanyazın incelendiğinde, çocukluk döneminde yaşanan travmaların duygu düzenleme zorluklarını anlamlı bir şekilde yordadığına işaret eden araştırmaların bulunduğu dikkat çekmektedir (Shipman ve ark. 2007, Marusak ve ark. 2015).

Bu bağlamda duygu düzenlemede önemli bir rolü olduğu bilinen aleksitiminin de çocukluk çağı travmaları ile ilişkili olduğunu bulgulayan çalışmalar mevcuttur (Paivio ve McCullcoch 2004, Avcı ve Çakmak 2024, Bonasera 2024). Aleksitimi, ilk kez Sifneos (1988) tarafından tanımlanmış olup, "duyguları ifade edecek kelimelerin bulunmaması" anlamına gelmektedir. Güncel alanyazında ise aleksitimi, (a) duyguları tanıma ve ifade etmede zorluk; (b) duygusal durumlar ile fizyolojik duyular arasında ayırım yapma zorluğu; (c) somut, dışa dönük bir bilişsel tarz ile tanımlanır (Watters ve ark. 2016). Aleksitiminin bireylerin duygu düzenleme becerilerini bozması nedeniyle çeşitli psikopatolojik semptomlarla ilişkili olduğu düşünülmektedir (Preece ve ark. 2022). Araştırmalar, istismar geçmişi olmayan bireylerle karşılaştırıldığında, çocuklukta istismara uğramış mağdurların daha yüksek düzeyde aleksitimi bildirdiğini göstermiştir (Brown ve ark. 2016, Ditzer ve ark. 2023). Bir çalışmada, çocukluk döneminde yaşanan travmaların aleksitimi gelişimine katkıda bulunduğu ve bu durumun duygusal düzenlemeyi zorlaştırarak bağımlılık eğilimini artırdığı bulunmuştur (Zdankiewicz ve Ścigała 2020). Bir meta-analiz çalışmasına göre, istismar gibi kötü muamele ile karakterize edilen ortamlarda büyüyen çocuklar, duygularını düzgün bir şekilde düzenlemeyi veya olumsuz duygulara tahammül etmeyi öğrenememektedirler (Ditzer ve ark. 2023). Çocukluk çağı travmaları ve alt tiplerinin aleksitimi ile ilişkisinin anlaşılmasının, travma temelli çalışan ruh sağlığı çalışanlarına tedavi boyutunda katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bu kapsamda mevcut derleme çalışmasında çocukluk çağı travmaları ve alt tiplerinin aleksitimi ile ilişkisi incelenmiştir.

Aleksitimi Kavramı

Bireyin varlığını sürdürmek ve ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla duyguların farkında olması ve ayırt edebilmesinin önemi aleksitimi kavramını gündeme getirmiştir. Aleksitimi, Yunanca kökenli bir kavram olup "duygular için söz yokluğu" anlamına gelmektedir (Lesser 1981). Aleksitimi başlangıçta psikosomatik bir bozukluk olarak kavramsallaştırılmış olsa da, artık yaygın olarak bir kişilik özelliği olarak kabul edilmekte (Taylor ve Bagby 2012) ve psikiyatrik bozukluklarla da ilişkili olduğu bilinmektedir (Bankier ve ark. 2001). Aleksitiminin özellikleri arasında (1) duyguları tanımlama ve ifade etmede güçlük, (2) fantezi yaşamının sınırlı olması, (3) işevuruk düşünme yer almaktadır. Aleksitimik kişilerin empati yeteneklerinin zayıf olduğu, genellikle bedensel belirtilerden yakınma eğiliminde oldukları, ruhsal gerçeklikleriyle oldukça zayıf bir bağa sahip oldukları görülmektedir (Dereboy 1990). Bazı araştırmacılar, aleksitiminin erken yaşta yaşanan stres durumlarına veya ağır bir travmatik olaya tepki olarak gelişebileceğini öne sürmüşlerdir (De Vente ve ark. 2006, Lumley ve ark. 2007).

Birincil aleksitimi, çocukluk döneminde meydana gelen psikolojik bir travmadan (Krystal, 1979) veya bakım

verenlerle olan olumsuz etkileşimlerden kaynaklanabilir (Wearden ve ark. 2003). Bu yüzden birincil aleksitimi, çocukluk ve genç yetişkinlik döneminde biçimlenen, bir kişilik özelliği olarak düşünülmektedir. Buna karşılık, ikincil aleksitimi psikolojik olarak zorlayıcı yaşam olaylarına tepki olarak ortaya çıkabilir. (De Vente ve ark. 2006). Örneğin, depresyon, travma sonrası stres bozukluğu, nörolojik hastalıklar veya kronik ağrı gibi durumlar, bireyde duygusal süreçleri bozarak ikincil aleksitimiye neden olabilir. Dolayısıyla, birincil aleksitiminin ruhsal problemlere yatkınlık faktörü olarak rol oynayabileceği düşünülürken, ikincil aleksitiminin ise ruhsal problemlerin bir sonucu olduğu düşünülmektedir (De Vente ve ark. 2006). Birincil aleksitimi stabildir, erken başlangıçla karakterize edilir ve aleksitimik bireyler bu özellikleri azaltmayı amaçlayan tedavi girişimlerine iyi yanıt vermezler. İkincil aleksitimi, birincil aleksitimi kadar stabil değildir ve bu nedenle terapiye daha iyi yanıt verebilir (Messina ve ark. 2014).

Bedensel yakınmalardan muzdarip olan kişilerin duygularını söze dökememe durumunun erken dönem travmatik yaşam olaylarıyla ilişkili olduğu düşünülmektedir (Gucht ve Heiser 2003). Yetişkinlikteki karmaşık TSSB (Travma Sonrası Stres Bozukluğu) semptomlarının çocuklukta travmatik deneyimlerden sonra ortaya çıkma olasılığı daha yüksek olduğu (Cloitre ve ark. 2009) ve erken dönem travmatik yaşantının aleksitimi gelişiminde önemli olduğu varsayılmaktadır (Darrow ve Follette 2014). Kişiliğin bazı yönleri psikolojik sıkıntıya yol açabilir, ancak bunlar başlı başına ruhsal bozukluk olarak kabul edilmezler. Aleksitimi, bu tür alt klinik risk faktörü özelliklerinden biri olarak düşünülmektedir; çünkü ampirik çalışmalar, birçok klinik ruhsal ve fiziksel semptomla ilişkili olduğunu ortaya koymuştur (Leweke ve ark. 2012). Aleksitimi, çeşitli ruhsal bozukluklarla ilişkilendirilmiştir. Örneğin Leweke ve arkadaşları (2012), ruhsal hastalığı olan bireylerde aleksitimi yaygınlığının (%21,4) genel popülasyona göre daha yüksek olduğunu bildirmişlerdir; özellikle depresif bozukluklar için bu oran %26,9'dur. Bir derleme çalışmasında, alkol kötüye kullanımı ve diğer bağımlılık problemlerinin aleksitimi ile ilişkili olduğu, alkol kullanım bozukluğu teşhisi konan hastalar arasında aleksitimi yaygınlığının %40 ile %50 arasında olduğu bildirilmiştir (Thorberg ve ark. 2017).

Aleksitiminin Etiyolojisi

Aleksitiminin etiyolojisi incelendiğinde çok sayıda açıklamanın bulunduğu görülmektedir. Psikanalitik açıdan yadsıma kavramına dayanan genel açıklamalar yer almakta olup bu açıklamalara göre, psikosomatik hastalarda acı verici algılar, duygulanım veya düşlemler yadsınmakta ve sözel olarak ifade edilmeyen bu çatışmalar aleksitimiye yol açmaktadır (McDougall 1982). Krystal'in (1979) kuramına göre, duygular başlangıçta bedensel, farklılaşmamış ve ifade edilmemiş bir biçimde deneyimlenir. Duygulanımın gelişim sürecinde ise duygular ayrışır, bedensellikten uzaklaşır ve sözelleştirilir. Erken çocukluk travması, bu gelişim sürecini durdurucu bir etki yapar. Erişkin travması ise geriletici bir etkiye sahiptir (Krystal 1979). Psikanalitik yaklaşımlar aleksitiminin yalnızca bilişsel ya da nörobiyolojik eksikliklerden ibaret olmadığını, aksine bu durumun bilinçdışı savunma mekanizmalarının sonucu olarak ortaya çıkabileceğini ileri sürmektedir. Bu görüşe göre, birey duygusal yaşantılarla baş etmekte zorlandığında, bu yaşantılara ilişkin içsel temsilleri bilinç dışına itebilir (McDougall 1982). Bu yaklaşım, özellikle çocuklukta yaşanan travmaların bireyin duygusal farkındalık sistemine zarar verebileceğini ve aleksitimik yapının, duygularla temas hâlinde tetiklenen kaygıyı bastırmaya yönelik bir savunma işlevi görebileceğini öne sürmektedir.

Sosyal öğrenme-davranışçı yaklaşıma göre; insan davranışları, sosyal etkileşim ortamlarında öğrenme süreçlerinin bir sonucu olarak şekillenmektedir ve kişinin duygu ve düşüncelerini ifade etme biçimleri içinde bulunduğu sosyokültürel yapı içinde şekillenir. Batı kültüründe duygu ve düşüncelerin sözel olarak ifade edilmesi daha yaygın iken, geleneksel doğu toplumlarında duyguların açıkça dile getirilmesinin toplum tarafından genellikle uygun bulunmadığı bilinmektedir (Stoudemire 1991). Bu doğrultuda birey içinde yaşadığı çevrede duygularını ifade etmek yerine bastırmayı veya bedensel yollarla dışa vurmaya öğrenmişse aleksitimik özellikler gösterme ihtimali yüksektir (Stoudemire 1991). Örneğin Matsumoto (2006), Amerikalı ve Japon bireyler arasında duygu düzenleme stratejilerinde belirgin farklar olduğunu, Amerikalıların Japonlara kıyasla yeniden değerlendirme stratejisini kullandıklarını, Japonların ise bastırma stratejisini tercih ettiklerini ortaya koymuştur. Ancak, bu farkların kişilik özellikleriyle tamamen açıklanabildiğini ve kültürün etkisinin dolaylı olabileceğini öne sürmüştür. Bununla birlikte aleksitimi kavramı, tüm duyguların Batılılaşmış toplumun psikolojik metaforlarında ideal bir şekilde ifade edildiğini ve sözel duygusal simgeleştirme için karmaşık bir kelime dağarcığı geliştirmemiş bireylerin veya kültürlerin psikodilbilimsel

olarak farklılaşmadığını varsaydığı için de eleştirilmiştir (Kirmayer 1987). Bilişsel yaklaşıma göre; aleksitimik bireylerde görülen duyguları ifade etme güçlüğü'nün, bilişsel gelişim sürecinde yaşanan belirli eksikliklerden kaynaklandığı öne sürülmektedir (Stoudemire 1991). Bu bireyler, duygularını tanımakta ve ifade etmekte zorlanırken, duygularını bedensel tepkilerle dışa vurma eğilimi göstermektedir. Bu durum, onların duyusal-hareketsel dönem ile işlem öncesi dönem arasındaki gelişimsel aşamalara odaklanıp bu aşamalarda takılı kalmalarından kaynaklanıyor olabilir (Stoudemire 1991). Duyguları ifade edebilme bilişsel gelişim sürecinden etkilenmekte olup Lazarus (1982)'a göre duygular, bireyin çevresiyle kurduğu etkileşimler ve deneyimler sonucunda gerçekleştirdiği bilişsel süreçlerin bir ürünüdür. Bireyin sosyal çevresinde karşılaştığı travmatik ve zorlayıcı olaylar, bilişsel ve duygusal gelişimi üzerinde olumsuz etkiler yaratabilir. Öğrenme sonucu bireyin duygusal yaşamındaki olumsuzluklar çevresinden gelen geri bildirimlerle güçlenip sürmeye devam eder. Bu deneyimler sırasında, işlevsiz ve uyum bozucu düşünce ve inançları içeren bilişsel şemalar oluşur. Bu durumun bir sonucu olarak birey, duygularını fark etmekte ve ifade etmekte zorluk çeker (Lazarus 1982). Sonuç olarak aleksitiminin etiyolojisini açıklayan kuramlar incelendiğinde, çoğu kuram aleksitiminin erken dönem bakım verenle kurulan ilişki ve bu dönemde maruz kalınan gelişimi engelleyici yıkıcı olaylar ile ilişki olduğuna işaret etmektedir.

Çocukluk Çağı Travmaları

Çocukluk çağı travmaları, çeşitli olumsuz deneyimleri içeren kapsamlı bir terimdir. Bu travmalar, yaşamın erken safhalarında maruz kalınabilen ve zarar verici sonuçlara yol açabilecek deneyimleri kapsar. Ölüm, hastalık, doğal afet gibi insan müdahalesinin ötesinde gelişen durumların yanı sıra, eleştirilme, şiddet, cinsel taciz gibi istismar ve ihmal yaşantıları da bu kapsamda değerlendirilmektedir (Şar 2014). Alanyazında çocuk istismarı ve ihmali farklı türlerde tanımlanmaktadır. İstismar, duygusal, fiziksel ve cinsel olmak üzere üç ana kategoride ele alınırken, ihmal ise duygusal ve fiziksel olarak iki ayrı boyutta değerlendirilmektedir (Runyan ve ark. 2002). Çocukluk döneminde, çocuğun bakımından sorumlu olan kişilerin duygusal ve fiziksel gereksinimlerini ihmal etmesi, yetişkinlik döneminde ortaya çıkabilecek psikopatolojiler için bir risk etmenidir (Chaiyapruk 2003). Çocukluk döneminde ihmal ve istismar geçmişi olan bireylerin, ihmal ve istismar geçmişi olmayan kişilere kıyasla, ileriki yaşamlarında anksiyete bozuklukları, madde kullanım bozuklukları, depresyon, travma sonrası stres bozukluğu ve kişilik bozuklukları geliştirme oranının daha yüksek olduğu bulunmuştur (Bernstein ve ark. 2003, Chaiyapruk, 2023, Ali ve ark. 2024). Çocukluk çağı travmalarının depresyon ve travma sonrası stres belirtileri ile olan ilişkisinde, duygu düzenleme güçlüklerinin aracı rolünü ele alan bir çalışmada; çocukluk dönemindeki ihmal ve istismar deneyimlerinin, duygu düzenleme güçlükleri ve psikopatoloji (depresyon ve travma sonrası stres belirtileri) ile güçlü bir ilişkiye sahip olduğu tespit edilmiştir (Alpay 2017). Gelişimsel modellere göre, duygusal farkındalık ve ifade etme becerisi, bağlanma ilişkileri bağlamında gelişir ve travmatik çocukluk deneyimleri bu doğal gelişimi bozarak yetişkinlikte aleksitimiye yol açabilir (Frewen ve ark. 2008). Çinli ergenlerde çocukluk çağı travmalarının şiddetinin duygusal işleme zorluğu ile pozitif yönde ilişki gösterdiği ve bunun da aleksitimi ile pozitif yönde ilişki gösterdiği bulunmuştur (Chung ve Chen 2021). Çocukluk çağı travmalarına maruz kalan Çinli ergenler arasında yüksek düzeyde aleksitimiye sahip olanların, genellikle yüksek düzeyde depresyon, anksiyete ve somatik semptomlar bildirme eğiliminde oldukları bulunmuştur (Ling ve ark. 2012). Çocukluk döneminde maruz kalınan istismar ve ihmal yaşantılarının yaygınlığı, ülkemizde ve dünyada oldukça yüksek seviyelerdedir. Türkiye'de 2014 yılında 7540 çocuk ile yapılan bir çalışmada, bu oranların %42 ile %70 arasında değiştiği belirtilmiştir (Sofuoğlu ve ark. 2014). UNICEF (Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu) 2010 yılı verilerine göre, 7-18 yaş arası çocuklarda duygusal istismar %51, fiziksel istismar %43 ve cinsel istismar %3 oranında tespit edilmiştir. Ayrıca, TÜİK (Türkiye İstatistik Kurumu) 2016 yılı verilerine göre, 2015 yılında Türkiye'de işlenen suçların %46'sının çocuklara yönelik olduğu ve bu suçlarda özellikle çocuğa şiddet ile cinsel istismarın ön plana çıktığı görülmektedir. Sadece bildirilen vakaların hesaba katıldığı göz önüne alındığında, bu rakamların çocuk istismarının gerçek boyutunu yansıtmadığı düşünülmektedir.

Fiziksel İstismar ve Aleksitimi

Fiziksel istismar genellikle, çocuğa yönelik zarar verici eylemler olarak tanımlanır; bu, yaralanma veya yaralanma riskiyle sonuçlanan kaza dışı eylemleri içerir (Paslı 2020). Bu eylemler açıkça fiziksel şiddet

uygulama ve aşırı cezalandırma (zehirlenme ve aşırı sıcak veya soğuğa maruz bırakma dahil) ile karakterize edilir (Wolfe 1988). Çocuklara yönelik fiziksel istismarın yaygınlığı ve bununla ilişkili çok sayıda sonuç, Kempe ve arkadaşlarının (1962) ilk kez "dövülmüş çocuk sendromu" semptomlarını tanımlamasından bu yana giderek daha fazla tanınan bir olgu olmuştur. En yaygın ve fark edilmesi en kolay istismar türü olan fiziksel istismarın, yetişkinlikte kendine zarar verme ve intihar davranışlarının yanı sıra somatizasyon, anksiyete, depresyon, dissosiyasyon ve psikoz gibi duygusal sorunlarla da güçlü bir şekilde ilişkili olduğu görülmüştür (Revels-Strother ve ark. 2024; Scimeca ve ark. 2024).

Çocukluk çağı travmaları ve içselleştirme problemleri (depresyon, anksiyete ve içe çekilme) arasındaki ilişkide aleksitiminin rolünü inceleyen bir çalışmada, çocukluk çağı travma alt boyutlarından fiziksel istismarın aleksitimi ile pozitif bir ilişkisinin olduğu ancak bu ilişkinin zayıf düzeyde ve istatistiksel olarak anlamlı olmadığı bulunmuştur (Brown ve ark. 2016). Benzer şekilde, majör depresif bozukluk tanısı alan bireylerde çocukluk çağı travmalarının somatizasyon üzerindeki etkisini ve aleksitiminin aracı rolünü inceleyen bir çalışmada, fiziksel istismarın, duygusal istismar ve duygusal ihmale kıyasla somatizasyon ve aleksitimi ile daha düşük düzeyde pozitif bir ilişkisinin olduğu belirlenmiştir (Güleç ve ark. 2013). Bu çalışmadaki başka bir bulgu ise, fiziksel istismarın somatizasyona doğrudan etki etmediği, bu ilişkide aleksitiminin aracı rol oynadığıdır. Bu bulguya göre çocuklukta yaşanan travmatik olaylar, duygusal farkındalık ve ifadede yetersizliklere neden olmakta, bu da somatizasyonun artmasını yordamaktadır. Majör depresif bozukluğu olan bireylerde çocukluk çağı olumsuz yaşantılarının aleksitimiyle ilişkisinin incelendiği bir çalışmada, fiziksel istismarın aleksitiminin alt boyutlarından duyguları ifade etme zorluğu ile anlamlı bir ilişkisinin olduğu bulunmuştur (Honkalampi ve ark. 2019). Fiziksel istismar ve aleksitimi arasındaki ilişki, özellikle çocukluk dönemindeki travmaların yetişkinlikte duygusal işleme becerilerini etkilediği yönündeki bulgularla desteklenmektedir.

Duygusal İstismar ve Aleksitimi

Duygusal istismar; çocuğun işlevselliğinde ve duygusal iyilik halinde bozulmalara yol açan sözel saldırı, sert eleştiri, reddetme ve görmezden gelmeyi içeren olumsuz ebeveyn tutumları olarak tanımlanabilir (Baskak 2023). Duygusal istismar, çocuk istismarı alanyazınında sonradan ortaya çıkan istismar alt türü olmakla beraber en az anlaşılan ve bildirilen istismar türüdür (Gracia 1995). Çocuklukta kötü muamele, özellikle duygusal istismar, yeme bozukluklarının gelişiminde önemli bir risk faktörü olarak tanımlanmıştır (Monteleone ve ark. 2019). Duygusal istismar ve yeme bozuklukları semptomları arasındaki ilişkiyi araştıran bir çalışmada, aleksitiminin alt boyutlarından duyguları tanımlamadaki zorluğun, duygusal istismar ve bulimia arasındaki ilişkide önemli bir aracı rol olduğu görülmüştür (Eugenia ve ark. 2024).

Üniversite öğrencisi kadınlarla yapılan bir çalışmada, duygusal istismar deneyimlerinin travma sonrası stres belirtilerini, fiziksel ve cinsel istismara göre daha güçlü bir şekilde yordadığı rapor edilmiştir (Burns ve ark. 2010). Özellikle çocukluk döneminde yaşanan duygusal istismar deneyimleri, bireyin duygusal farkındalık kapasitesini azaltarak aleksitimi gelişiminde önemli bir risk faktörü olarak değerlendirilmektedir (Evren ve ark. 2009, Krvavac ve Jansson, 2021). Çocuklukta yaşanan duygusal istismar ve ihmalin aleksitimi gelişimiyle ilişkisinde cinsiyetin düzenleyici rolünü inceleyen bir çalışmada, duygusal istismarın duyguları tanımlamada zorluk ve dışa dönük düşünme (duygulardan kaçınma ve dış olaylara odaklanma eğilimi) ile ilişkili olduğu ancak, duyguları tanımlamada zorlukla ilişkili olmadığı bulunmuştur (Brown ve ark. 2018). Duygusal istismar, yalnızca duygularla başa çıkmayı güçleştirmekle kalmayıp aynı zamanda bireyin dış dünya ile kurduğu ilişkiyi de yeniden şekillendirebilmektedir. Krvavac ve Jansson (2021) tarafından yürütülen bir çalışmada, aleksitiminin duygusal istismarın psikopatolojik etkileri üzerindeki dolaylı etkisini açıklamada tam bir aracı rol oynadığı bulunmuştur. Bu bulgu, duygu düzenleme güçlüklerinin istismara maruz kalan bireylerde daha yaygın olduğunu desteklemektedir. Sonuç olarak, duygusal istismar, yalnızca bireyin duygularıyla başa çıkmasını değil, aynı zamanda duygusal deneyimleriyle bağlantı kurma kapasitesini de zayıflatarak aleksitimik eğilimlerin ortaya çıkmasına katkıda bulunmaktadır. Bu bağlamda, duygusal istismarın bireyin duygu düzenleme becerilerini zayıflatarak aleksitimi gelişimine zemin hazırladığı ve bu yönüyle duygusal işleme süreçlerini biçimlendiren yapısal bir etken olduğu, aynı zamanda psikopatoloji gelişiminde dolaylı fakat belirleyici bir rol oynayabileceği belirtilmektedir.

Cinsel İstismar ve Aleksitimi

Cinsel gelişimini henüz tamamlamamış bir çocuk veya ergenin, bir yetişkin tarafından cinsel istek ve ihtiyaçlarını gidermek amacıyla, zor kullanarak, tehdit ederek ya da aldatma yoluyla istismar edilmesi cinsel istismar olarak tanımlanmaktadır (Aktepe 2009). Son birkaç on yılda, çocukluk çağı cinsel istismarının yaygınlığı dünya genelinde %4 ila %20 arasında artarak küresel bir kamu endişesi haline gelmiştir (WHO 2020). Alanyazın, çocukluk çağı cinsel istismar deneyimlerinin yaşam boyu fiziksel ve zihinsel gelişime zarar verebileceğini öne sürmektedir (Busso ve ark. 2017). Çocukluk döneminde yaşanan travmatik deneyimlerin yaratıcı kişilik özellikleri ve aleksitimi ile bağlantısını araştıran bir çalışmada, aleksitiminin üç alt boyutu (duyguları tanımlamada zorluk, duyguları ifade etmede zorluk ve işe-vuruk düşünce) üzerinde en belirgin etkinin cinsel istismar tarafından oluşturulduğu tespit edilmiştir (Büyükcebeci 2019). Aynı araştırmada, cinsel istismar ve duygusal istismar alt tiplerinin, aleksitiminin alt boyutlarından özellikle duyguları tanımlama güçlüğü üzerinde en güçlü pozitif etkiye sahip olduğu belirlenmiştir. Çocukluk çağında ağır cinsel istismar deneyimine maruz kalan kadınların, bu deneyime maruz kalmayan kadınlara kıyasla ilerleyen yaşlarda aleksitimi puanlarının belirgin düzeyde yüksek olduğu bulunmuştur (Bermond ve ark. 2008).

Çocukluk döneminde cinsel istismara uğramış yetişkin kadınların duygu tanıma becerilerinin, yetişkinlik döneminde tekrar cinsel istismar mağduriyeti üzerindeki etkisini inceleyen bir çalışmada, aleksitiminin yetişkinlik döneminde tekrar cinsel istismar mağduriyet riskini artırabileceği bulunmuştur (Bell ve Naugle 2008). Çalışmanın sonuçları, duygusal ifadelerin tanınmasında yaşanan gecikmelerin ve kaçınma davranışlarının, cinsel mağduriyet riskini artırabileceğini göstermektedir. Çocuklukta yaşanan fiziksel ve cinsel istismar gibi travmatik deneyimlerin yetişkinlikte aleksitimi ve duygu düzenleme güçlüğü üzerindeki etkilerini inceleyen bir çalışmada ise, fiziksel ve cinsel istismarın aleksitimi üzerinde doğrudan bir etkisi bulunmamıştır (Kooiman ve ark. 2004). Bu durum, istismar şiddeti ve sıklığının düşük düzeyde olması, ebeveynlerin sosyal desteğinin duygu düzenleme üzerindeki uzun vadeli olumsuz etkilerini azaltmasıyla açıklanmıştır. Yapılan araştırmalar, cinsel istismarın aleksitiminin alt boyutlarından en çok duyguları tanıma zorluğuyla ilişkili olduğunu göstermektedir.

Fiziksel İhmal ve Aleksitimi

Farklı istismar türleri zararlı eylemlerle karakterize edilirken, ihmal çocuğun sağlıklı gelişimi için gerekli olan ihtiyaçların karşılanmamasından kaynaklanan ve çocuk üzerinde fiziksel, ruhsal ve sosyal açıdan olumsuz etkiler yaratan pasif bir davranış biçimi olarak tanımlanır (Mennen ve ark. 2010). Fiziksel ihmal, ebeveynlerin veya çocuğun bakımından sorumlu olan diğer yetişkinlerin çocuğun sağlık, beslenme, barınma gibi temel ihtiyaçlarını karşılamaması olarak tanımlanmaktadır (Özgentürk 2014). Çocukluk çağı travmaları ile kendine zarar verme davranışı arasındaki ilişkinin ele alındığı bir çalışmada, fiziksel ihmalin kendine zarar verme davranışı üzerindeki etkisinin aleksitimi aracılığıyla dolaylı bir etki oluşturduğu saptanmıştır (Paivio ve McCulloch 2004). Çocukluk çağı travmaları ve bağlanma biçimlerinin depresyon belirtileriyle ilişkisini inceleyen bir çalışmada, aleksitimi toplam puanının fiziksel ihmal ile depresyon belirtileri arasındaki ilişki üzerinde tam aracı bir rol oynadığı tespit edilmiştir (Şenkal ve Işıklı 2015). Çocukluk çağı olumsuz yaşantılarının majör depresif bozukluğu olan bireylerde aleksitimiyle ilişkisinin incelendiği bir çalışmada, fiziksel ihmalin aleksitiminin alt boyutlarından duyguları ifade etme zorluğu ile anlamlı bir ilişkisinin olduğu bulunmuştur (Honkalampi ve ark. 2019). Çocukluk döneminde fiziksel ihmale maruz kalan bireylerde, yetişkinlikte aleksitimi ve kendine zarar verme davranışları geliştirme riskinin arttığı bulunmuştur (Norman ve ark. 2015). Aleksitimi, duyguları tanıma ve ifade etmede zorluklarla karakterize edilen bir durum olması nedeniyle bireyin duygusal zorluklarla başa çıkabilmek için kendine zarar verme gibi maladaptif yöntemlere başvurmasına neden olabilir. Bunun yanı sıra, çocuklukta yaşanan duygusal istismar ve ihmalin aleksitimi gelişimiyle ilişkisinde cinsiyetin düzenleyici rolünü inceleyen bir çalışmada, fiziksel ihmalin aleksitimi boyutlarıyla anlamlı bir ilişkisi bulunmamıştır (Brown ve ark. 2018). Fiziksel ihmalin aleksitimi ile ilişkisini inceleyen araştırmalarda, aleksitiminin daha çok aracı rolünün incelendiği, aynı zamanda fiziksel ihmalin aleksitiminin alt boyutlarından daha çok duyguları ifade etme zorluğu ile ilişkili olduğu görülmektedir.

Duygusal İhmal ve Aleksitimi

Çocuk ihmalinin sonuçları, daha aktif olan istismar türlerinin sonuçları kadar önemli görünmesine ve ihmal, çocuk koruma ajansları tarafından kaydedilen en yaygın çocuğa kötü muamele kategorisi olmasına rağmen (Gilbert ve ark., 2009), çocuk ihmalinin birçok ampirik çalışmanın birincil odak noktası olmaması dikkat çekicidir. Duygusal ihmal, çocuğun sevgi, ilgi, güven ve kabul gibi temel duygusal ihtiyaçlarının bakım verenleri tarafından karşılanmaması olarak tanımlanmaktadır (Houtepen ve ark. 2018). Son yıllarda yapılan çalışmalar, duygusal ihmalin aleksitimi gelişimi üzerinde önemli ve çoğu zaman belirleyici bir rol oynayabileceğini göstermektedir. Khan ve Jaffee'nin (2022) gerçekleştirdiği kapsamlı meta-analiz, duygusal ihmal ve duygusal istismarın, diğer çocukluk çağı travma alt boyutlarına kıyasla aleksitimi ile daha yüksek düzeyde ilişkili olduğunu ortaya koymuştur. Duygusal ihmal deneyiminin sağlıklı bireylerde aleksitimi gelişimi üzerindeki etkisini araştıran bir çalışmada ise, duygusal ihmal yaşantısı ile yetişkinlikte aleksitimi ve sağlıklı bireylerde duyguları yaşamada zorluklar arasında anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur (Aust ve ark. 2013). Bu durum, aleksitiminin yalnızca psikopatolojik örneklerde değil, sağlıklı bireylerde de duygusal ihmalin etkisiyle gelişebileceğine işaret etmektedir.

Çocuklukta yaşanan duygusal istismar ve ihmalin aleksitimi gelişimiyle ilişkisinde cinsiyetin düzenleyici rolünü inceleyen bir çalışmada, duygusal ihmal duyguları tanımlamada zorlukla ilişkili bulunmuş ancak aleksitiminin diğer alt boyutlarıyla ilişkili olmadığı görülmüştür (Brown ve ark. 2018). Bu çalışmada ayrıca, kadınların duygusal istismar ve ihmal yaşantıları sonrası uzun vadede duygusal gelişimlerinin daha fazla etkilendiği, özellikle duyguları tanımlama konusunda daha fazla zorluk yaşadıkları bulunmuştur. Çocukluk çağı travmaları ile içselleştirme problemleri (depresyon, anksiyete ve içe çekilme) arasındaki ilişkide aleksitiminin rolünü inceleyen bir çalışmada, duygusal ihmalin depresyon, anksiyete ve içe çekilme gibi içselleştirme sorunları ile ilişkili olduğu, bu ilişkide aleksitiminin kısmi aracı rol oynadığı bulunmuştur (Brown ve ark. 2016). Bu durum, duygusal ihmalin, bireylerin duygusal farkındalık ve ifade becerilerini etkileyerek içselleştirme sorunlarını artırabileceğini göstermektedir.

Çocukluk çağı travmaları alt türleri ve aleksitimi arasındaki ilişkiler Tablo 1'de özetlenmiştir. Alanyazın bulguları, özellikle duygusal ihmal ve istismarın aleksitimik semptomlar üzerinde belirleyici bir etkisi olduğunu göstermektedir.

Tablo 1. Çocukluk çağı travmaları alt türleri ve aleksitimi ilişkisi	
Travma Türü	Aleksitimi ile ilişkili Bulgular
Fiziksel İstismar	Aleksitiminin duyguları ifade etmede güçlük alt boyutu ile ilişkilidir ancak ilişki düzeyi zayıf ve istatistiksel olarak sınırlıdır. Somatizasyon üzerinde dolaylı etkisi bulunmaktadır (Güleç ve ark. 2013, Brown ve ark. 2016, Honkalampi ve ark. 2019).
Duygusal İstismar	Aleksitiminin duyguları tanımlama ve ifade etmede güçlük alt boyutu ile ilişkilidir. Dışa dönük düşünme eğilimi ve duygu düzenleme bozuklukları ile güçlü bağlantı göstermektedir (Evren ve ark. 2009, Brown ve ark. 2018, Krvavac ve Jansson 2021, Eugenia ve ark. 2024).
Cinsel İstismar	Aleksitiminin özellikle duyguları tanımlama alt boyutu ile yüksek düzeyde ilişkilidir. Yüksek aleksitimi düzeyleri, duygusal sınır farkındalığının azalması ve savunma mekanizmalarının yetersizliği nedeniyle bireyin tekrar istismara maruz kalma riskini artırabilir (Bermond ve ark. 2008, Bell ve Naugle 2008, Büyükcebeci 2019).
Fiziksel İhmal	Aleksitiminin duyguları ifade etme güçlüğü alt boyutu ile ilişkilidir. Aleksitiminin aracı rolü öne çıkmaktadır; kendine zarar verme davranışları ile bağlantılıdır (Paivio ve McCulloch 2004, Norman ve ark. 2015, Şenkal ve Işıklı 2015).
Duygusal İhmal	Aleksitiminin duyguları tanımlama güçlüğü alt boyutu ile en yüksek ilişki düzeyine sahiptir. Depresyon, anksiyete ve içe çekilme belirtilerinde aleksitimi aracılığıyla dolaylı etkiye bulunabilir (Aust ve ark. 2013, Brown ve ark. 2016, Brown ve ark. 2018, Khan ve Jaffee 2022).

Tartışma

Çocukluk çağı istismar ve ihmal yaşantıları, gelişimsel olarak bireysel ve toplumsal düzeyde bireyin ileriki

yaşamında travmatik etkileri olan bir durumdur. Çocukluğunda kötü muameleye maruz kalmış bireylerin psikopatoloji geliştirme risklerinin, bu geçmişe sahip olmayan bireylere kıyasla 3 kat fazla olduğu bilinmektedir (Li ve ark. 2016). Hermann'a göre (2007), aleksitimik bireylerin özellikleri, sürekli ve tekrarlayan travmalara maruz kalmış kişilerin özellikleriyle dikkat çekici bir benzerlik göstermektedir (Hermann 2007). Krystal (1979), aleksitiminin erken çocukluk döneminde yaşanan travmatik deneyimler ve duygusal gelişimi olumsuz yönde etkileyen ilişki dinamikleri sonucunda ortaya çıktığını ileri sürmüştür. Alanyazında, aleksitiminin nedenlerini açıklamada, temel bakım verenlerle erken dönemde yaşanan ilişki bozulmalarının ve bunlara bağlı olarak ortaya çıkan çocukluk çağı travmalarının belirleyici bir faktör olduğunu ortaya koyan birçok araştırma mevcuttur (Krystal 1988, Schimmenti ve Caretti 2016). Bu derleme çalışmasında çocukluk çağı travmaları ve alt boyutlarının aleksitimi ile ilişkisine odaklanılmıştır.

Çocuklukta fiziksel istismar ve aleksitimi arasındaki ilişki üzerine yapılan araştırmalar, fiziksel istismarın duygusal gelişimi olumsuz etkileyebileceğini ve bunun sonucunda aleksitimi gelişimine katkıda bulunabileceğini göstermektedir (Brown ve ark. 2016, Honkalampi ve ark. 2019). Fiziksel istismara maruz kalan çocuklar, genellikle duygularını tanımakta, anlamlandırmakta ve ifade etmekte zorluk yaşayabilirler. İstismarın yarattığı travmatik deneyimler, çocukların güvende hissetme yetilerini zayıflatır, bu da duygularını tanımakta zorlanmalarına ve duygusal tepkilerini bastırmalarına neden olabilir (Cicchetti ve Toth 2005). Duygusal farkındalık ve ifade becerisinin bu şekilde baskılanması, ilerleyen dönemlerde aleksitimiye yol açabilir, bu da bireylerin kendi duygularını ve başkalarının duygularını anlama konusunda zorluk yaşamalarına neden olur.

Çocuklukta cinsel istismar ve aleksitimi arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırmalar, maruz kalınan cinsel istismarın yetişkinlikte aleksitimi gelişiminde bir risk faktörü olduğunu göstermektedir. Cinsel istismara maruz kalan bireyin, acı veren duygularla baş edebilmek amacıyla bu duyguları bastırma ve yok sayma eğiliminde olduğu düşünülebilir (Büyükcebeci 2019). İstismarın neden olduğu duygusal yoğunluk, kişinin bu duyguları tanıma ve ifade etme kapasitesini aşabilir. Birey zamanla duygularını bastırmaya veya bu duygulara yabancılaşmaya başlayabilir, bu da aleksitimi gelişimine yol açabilir. Utanç ve suçluluk, kişinin kendi duygusal deneyimlerine karşı olumsuz bir tutum geliştirmesine neden olabilir. Kişi, duygularını tehdit olarak algılayarak bunlardan uzak durmaya çalışabilir, bu da aleksitimi gelişimine katkıda bulunabilir. Bununla birlikte tutarsız bulgular için birçok açıklama yapılmaktadır, bunlar arasında istismarın gerçekleştiği sırada çocukların yaşı, istismarın süresi ve çocukların travma sonrası stres bozukluğu geliştirip geliştirmede olduğu gibi faktörler bulunmaktadır (Taylor ve Bagby 2004). Cinsel istismarın süresi, şiddeti ve bireyin bu deneyimi nasıl algıladığı, aleksitimi gelişimi üzerinde belirleyici olabilir. Bireyin güçlü sosyal destek sistemine sahip olması da bireyin yaşadığı duygusal deneyimleri fark etmesi, anlaması, kabul etmesi ve bu duygularla başa çıkabilmesini kolaylaştırarak aleksitimi geliştirme riskini azaltıyor olabilir.

Çocukluk çağı travmalarının aleksitimiyle ilişkisini inceleyen çalışmalara odaklanıldığında, her bir alt boyutun aleksitimiyle pozitif yönde ilişkili olduğu ancak duygusal ihmal ve duygusal istismarın, fiziksel ve cinsel istismarla kıyaslandığında aleksitimiyle daha güçlü bir ilişkisinin olduğu görülmektedir (Khan ve Jaffee 2022). Bu bulgu, duygusal istismarın süreklilik arz etmesi ve tekrarlayıcı bir doğaya sahip olması nedeniyle, kişinin duygularını düzenleme becerisini diğer istismar türlerine göre daha fazla etkileyebileceğiyle ilişkili olabilir. Ayrıca bu durum, özellikle duygusal istismara ve ihmale maruz kalan evlerde, bozulmuş ebeveyn-çocuk ilişkilerinin, duyguların ifade edilmesine daha az izin vermesinin duygusal farkındalık ve ifadede eksikliklere yol açmasıyla açıklanabilir. Öte yandan istismara uğramış çocukların annelerinin de daha az tanınabilir duygusal ifadeler üretmesi de açıklayıcı olabilir (Camras ve ark. 1988). Daha yüksek seviyelerde olumsuz duygular yaşamak ve ebeveynler veya bakım verenlerin çocuklara duyguları anlamayı ve ifade etmeyi gösteren davranışları daha az sergilemesi, duygusal farkındalık ve ifade konusunda eksikliklere yol açabilir. Böylece istismar edilmiş çocuklar daha az tanınabilir duygusal ifadeler üretirken, istismar geçmişleri olan yetişkinler ise duygularını tanımlamada daha fazla zorluk yaşarlar (Berenbaum 1996).

Fiziksel ihmalin aleksitiminin alt boyutlarından daha çok duyguları ifade etme zorluğu ile ilişkili olduğunun görülmesi, fiziksel ihmal durumunda ebeveynlerin çocuklarının duygularını fark etme veya anlama konusunda yetersiz kalmalarıyla açıklanabilir. Bu durum, bireyin duygularını ifade etme becerilerinin eksik kalmasına neden olabilir. Yapılan araştırmalarda fiziksel ihmalin aleksitimi ile ilişkisinde, aleksitiminin daha

çok aracı rolünün incelendiği görülmektedir (Paivio ve McCulloch 2004, Şenkal ve Işıklı 2015). Bu durum fiziksel ihmalin daha çok fiziksel ihtiyaçların (yeterli yiyecek, giysi, barınma vb.) karşılanması ile ilgili olduğundan bu ihmal türünün doğrudan duygusal gelişimi etkilemediği ve aleksitimiye dolaylı olarak etkilediğinden kaynaklanıyor olabilir.

Duygusal ihmalin aleksitiminin duyguları tanımlamada zorluk alt boyutu ile güçlü bir ilişkisinin olması, duygusal ihtiyaçları karşılanmayan bireylerin kendi duygusal durumlarını tanımlama ve ifade etmekte zorluk çektiğini gösterebilir. Bununla birlikte duygusal ihmalin aleksitiminin duyguları tanımlama ve dışa dönük düşünme alt boyutları ile güçlü bir ilişkisinin olması, duygusal ihmal yaşıntısı olan bireylerin duygularını ifade etmede zorluk yaşadıklarını ve duygusal durumlardan kaçınarak dış olaylara odaklandıklarını göstermektedir (Brown ve ark. 2018). Tehlikeli veya ihmalkâr ortamlarda büyütülen çocuklar, duygusal düzenleme ve istikrarlı yakın ilişkiler kurma ve sürdürme için hayati öneme sahip olan, kendilerinin ve başkalarının duygusal ipuçlarını ifade etme ve anlama becerilerini öğrenemezler (Spitzer ve ark. 2005). Çocuklukta duygusal ve fiziksel ihmal ile yetişkinlikteki aleksitimi arasındaki ilişkiyi incelemek için Bowlby'nin bağlanma teorisi yararlı bir bakış açısı sunar. Bu teoriye göre, bakım veren çocuğun duygusal ihtiyaçlarını karşılayamadığında duygusal ihmal, güvenli bağlanmanın gelişimini engelleyebilir (Bowlby 1958). Dolayısıyla yakın ilişkide duyguları ihmal edilerek büyüyen çocuğun kendi duygularına karşı da ihmalkâr ve kaçınan olabileceği söylenebilir. Bir çocuğun kendi duygularını tanıyabilmesi ve ifade edebilmesi, genellikle ebeveynin ya da bakım verenin, çocuğun duygularına verdiği tepkilere bağlıdır (Stack ve ark. 2010). Duygusal ihmal durumunda, bu tür geri bildirimler eksik kalır. Duygusal ihmal yaşayan çocuklar, duygularını ifade ettiklerinde genellikle bir tepki almazlar ya da tepkileri olumsuz olur (Van der Kolk 2019). Birey zamanla duygularını ifade etmenin gereksiz veya tehlikeli olduğunu öğrenebilir. Bu durum, duygusal becerilerde eksikliklere yol açarak aleksitimi gelişimine katkıda bulunabilir.

Cinsiyetin aleksitimi düzeyleri üzerindeki etkisi, alanyazında sıkça tartışılan ancak kesin bir sonuca ulaşamamış bir konudur. Genel eğilim, erkek bireylerin aleksitimi düzeylerinin kadınlara kıyasla daha yüksek olduğu yönündedir. Bu fark, özellikle duyguları ifade etmede zorluk ve dışa dönük düşünme alt boyutlarında belirginleşmektedir (Mattila ve ark. 2006, Garaigordobil 2013). Erkek bireylerin, toplumsal cinsiyet rolleri doğrultusunda duygusal deneyimlerini bastırmaya yönlendirilmesi, bu farkı açıklayan başlıca sosyal etmenlerden biri olarak düşünülebilir. Ancak bazı çalışmalarda, özellikle travmatik yaşantılara maruz kalan kadın bireylerde aleksitimi düzeylerinin erkeklere kıyasla daha yüksek olduğu da rapor edilmiştir. Brown ve diğerlerinin (2018) çalışmasında, duygusal ihmal ve istismar deneyimlerinin, kadın bireylerde özellikle duyguları tanımlama boyutunda daha belirgin etkiler yarattığı bulunmuştur. Bu bulgular, travmaya bağlı aleksitiminin cinsiyet farklarını tersine çevirebileceğini ve bağlamsal değişkenlerin göz ardı edilmemesi gerektiğini göstermektedir. Dolayısıyla, aleksitimi düzeylerinin cinsiyete göre değerlendirilmesinde yalnızca biyolojik ya da sosyal faktörler değil; bireyin yaşadığı travmalar, bağlanma biçimleri ve kültürel normların da etkileşimli biçimde ele alınması gerekmektedir.

Alanyazında, çocukluk çağı travmaları ile aleksitimi arasındaki ilişkilere bakıldığında, sebep-sonuç ilişkisinden çok, çocukluk çağı travmalarının yetişkin yaşamında ortaya çıkan psikiyatrik belirtiler üzerindeki etkisinde aleksitiminin aracı bir rol oynadığını gösteren çalışmalar bulunmaktadır. Bu bulgu, çocukluk çağı travmalarının aleksitimi oluşumunda kritik bir role sahip olduğunun göstergesidir (Güleç ve ark. 2013). Olumsuz çocukluk yaşantıları ile psikopatoloji gelişimi arasında aleksitiminin aracı rolünü araştıran bir meta-analiz çalışmasında; olumsuz çocukluk yaşantılarının alt türleri arasındaki farklar araştırılırken, her bir alt türün aleksitimi ile anlamlı düzeyde ilişkili olduğu görülmüştür. Duygusal istismar, duygusal ihmal ve fiziksel ihmalin, aleksitimiyle fiziksel ve cinsel istismara kıyasla daha güçlü bir bağlantı gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır. (Kick ve ark. 2024). Bağlanma, bu ilişkide kritik bir rol oynayabilir, istismarcı ve ihmalkâr ev ortamları bakım verenlerle güvensiz bağlanma kalıplarını besleyebilir. Bu kalıplar, bireylere uygun başa çıkma stratejilerinin ve duygusal ifadenin güçlendirilmesi için sınırlı fırsatlar sunabilir, böylece yetişkinlik döneminde ruh sağlığı açısından risk oluşabilir. Bu sonuçlar, aleksitiminin kısmen de olsa, çocuklukta yaşanan istismar ve ihmal deneyimleri ile yetişkinlikteki psikopatoloji arasındaki ilişkide aracılık eden bir rol oynadığını öne sürmektedir. Bu nedenle, aleksitiminin sonraki çalışmalar için önemli olabileceği düşünülmekte ve çocukluk çağı travma yaşantılarına sahip bireylerin ruh sağlığı sorunlarının önlenmesi ve tedavisinde dikkate alınması önem arz etmektedir.

Tüm bu bilgiler ışığında, yetişkinlerde görülen aleksitimi belirtilerinin, bireylerin çocukluk çağı travma deneyimlerine maruz kalıp kalmadığının araştırılması ile ele alınması önerilmektedir. Bu kapsamda, bireysel ve grup terapilerinde, travmanın olumsuz etkilerini azaltmaya yönelik travma odaklı yaklaşımların kullanılması öncelikli olarak tavsiye edilmektedir. Birçok psikoterapi yöntemi, duygusal farkındalık ve düzenlemeyi kolaylaştıran terapi becerilerinin geliştirilmesini vurgular. Dolayısıyla terapistler duygusal istismar ve ihmal mağdurlarının duyguları tanımlamadaki zorluklarını anlayarak tedavi planlamasına katkıda bulunabilirler.

Sonuç

Bu derleme çalışmasında ele alınan çeşitli bulguların, çocukluk çağı travmaları ile aleksitimi arasındaki ilişkiyi araştıran gelecekteki çalışmalara yol gösterici olması ve katkı sağlaması beklenmektedir. Ancak, çocukluk çağı travmaları ve aleksitimi arasındaki ilişkinin incelenmesinde sıklıkla nicel araştırma yöntemlerinin kullanıldığı görülmektedir. Çalışmalarda, çocukluk çağı travma yaşantılarının değerlendirilmesi için öz bildirim ölçeklerinden yararlanılmıştır. Bu deneyimlerin geçmişte yaşanması nedeniyle unutma, bastırma gibi hususlar etkili olabileceğinden eksik bilgiye ulaşma ihtimali göz önünde bulundurulmalıdır. Diğer yandan çocukluk çağı travmaları ve aleksitimi arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmaların çoğunun kesitsel olduğu görülmektedir; ancak daha genel sonuçlara ulaşılabilmesi için boylamsal çalışmalara ihtiyaç duyulmaktadır. Ayrıca araştırmalar kesitsel verilere dayandığı için aleksitiminin ne zaman başladığı konusunda kesin bir bilgi vermediği de akılda tutulmalıdır.

Sonuçlar araştırmacıların, aleksitiminin çocukluk çağı travmaları ile psikopatoloji arasındaki ilişkide tanılar arası bir mekanizma olup olmadığını ve tedavide aleksitimiye odaklanmanın çeşitli semptomları azaltıp azaltamayacağını incelemeleri gerektiğini göstermektedir. Bununla birlikte, çocukluk çağı travmalarının alt boyutlarından duygusal istismar ve ihmali, diğer alt boyutlara kıyasla aleksitimiyle daha güçlü bir ilişki gösterdiği görülmektedir. Duygusal istismar, bireyde zamanla "duygusal uyuşma" denilen bir duruma yol açabilir. Bu, kişinin hem kendine hem de çevresine yönelik duygusal tepkilerinin azalması, donuklaşması anlamına gelir. Birey, yoğun bir duygusal acıdan kaçınmak için duygularını bastırmaya başlar ve duygusal istismar, kişinin kendi duygularına karşı bir tür duyarsızlık geliştirmesine neden olabilir. Bu nedenle ruh sağlığı profesyonellerinin, aleksitimik bireylerle çalışırken duygusal farkındalıklarını geliştirmelerine, duygularını daha sağlıklı bir şekilde tanıma ve ifade etmelerine yardımcı olmaları, aynı zamanda olumsuz düşünce kalıplarını yeniden yapılandırmayı hedeflemeleri önem arz etmektedir. Bu noktada, aleksitimik bireylerle çalışırken kullanılabilecek bazı terapötik yaklaşımların etkili olabileceği düşünülmektedir. Özellikle duygu odaklı terapi (DOT) bireylerin bastırılmış veya tanımlayamadıkları duygularla temas kurmalarına yardımcı olarak, aleksitimik özelliklerin azaltılmasında etkili bir müdahale yöntemi olarak öne çıkmaktadır (Greenberg 2004). Bunun yanında, bilişsel davranışçı terapi (BDT), bireylerin düşünce kalıpları ile duygusal tepkileri arasındaki ilişkiyi fark etmelerini sağlayarak, bu tepkileri daha işlevsel ve dengeli bir şekilde düzenlemelerine olanak tanıyacağı düşünülmektedir (Türkçapar ve Sargın 2012). Farkındalık temelli yaklaşımlar (Mindfulness-Based Interventions) ise duygusal yaşantılara daha yargılayıcı olmayan ve kabul edici bir şekilde yaklaşmayı teşvik etmesi açısından faydalı olacaktır (Gratz ve Tull 2010). Duygusal ihmal ve istismar geçmişi olan bireylerde, duygularla bağlantı kurmanın zorlaştığı durumlarda bu tür müdahaleler, hem iç görü geliştirilmesine hem de sağlıklı duygu düzenleme becerilerinin kazandırılmasına yardımcı olabilir.

Kaynaklar

- Aktepe E. (2009) Çocukluk çağı cinsel istismarı. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 1:95-119.
- Aust S, Hartwig EA, Heuser I, Bajbouj M (2013) The role of early emotional neglect in alexithymia. *Psychol Trauma*, 5:225-232.
- Avcı UK, Çakmak S (2024) Panik bozuklukta çocukluk çağı travmaları ile disosiyatif belirtiler arasındaki ilişkide aleksitiminin aracı rolü. *Ayna Klinik Psikoloji Dergisi*, 11:347-372.
- Bankier B, Aigner M, Bach M (2001) Alexithymia in DSM-IV disorder: comparative evaluation of somatoform disorder, panic disorder, obsessive-compulsive disorder, and depression. *Psychosomatics*, 42:235-240.
- Baskak İ (2023) Çocuğa yönelik duygusal istismar. *Uluslararası Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi*, 3:61-72.

- Bell KM, Naugle AE (2008) The role of emotion recognition skills in adult sexual revictimization. *The Journal of Behavior Analysis of Offender and Victim Treatment and Prevention*, 1:93-118.
- Berenbaum H (1996) Childhood abuse, alexithymia and personality disorder. *J Psychosom Res*, 41:585-595.
- Bermond B, Moormann PP, Albach F, van Dijke A (2008) Impact of severe childhood sexual abuse on the development of alexithymia in adulthood. *Psychother Psychosom*, 77:260-262.
- Bernstein DP, Stein JA, Newcomb MD, Walker E, Pogge D, Ahluvalia T et al. (2003) Development and validation of a brief screening version of the Childhood Trauma Questionnaire. *Child Abuse Negl*, 27:169-190.
- Bonasera BJ (2024) Childhood trauma and emotion regulation: The roles of alexithymia and experiential avoidance in emerging adults (Doctoral dissertation). Hempstead, NY, Hofstra University.
- Bowlby J (1958) The nature of the child's tie to his mother. *Int J Psychoanal*, 39:350-373.
- Brown S, Fite PJ, Stone K, Bortolato M (2016) Accounting for the associations between child maltreatment and internalizing problems: The role of alexithymia. *Child Abuse Negl*, 52:20-28.
- Brown S, Fite PJ, Stone K, Richey A, Bortolato M (2018) Associations between emotional abuse and neglect and dimensions of alexithymia: The moderating role of sex. *Psychol Trauma*, 10:300-308.
- Busso DS, McLaughlin KA, Brueck S, Peverill M, Gold AL, Sheridan MA (2017) Child abuse, neural structure, and adolescent psychopathology: a longitudinal study. *J Am Acad Child Adolesc Psychiatry*, 56:321-328.
- Butchart A (2006) Preventing Child Maltreatment: A Guide to Taking Action and Generating Evidence. Geneva, World Health Organization.
- Büyükcibeci A (2019) Çocukluk çağı örselenme yaşantılarının yaratıcı kişilik özellikleri ve aleksitimi ile ilişkisi. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8:3187-3213.
- Camras LA, Ribordy S, Hill J, Martino S, Spaccarelli S, Stefani R (1988) Recognition and posing of emotional expressions by abused children and their mothers. *Dev Psychol*, 24:776-781.
- Chaiyapruk N (2023) The impact of childhood trauma on mental health outcomes in adulthood: a review of the literature. *Arch Clin Psychiatry*, 50:104-110.
- Chung MC, Chen ZS (2021) The interrelationship between child abuse, emotional processing difficulties, alexithymia and psychological symptoms among Chinese adolescents. *J Trauma Dissociation*, 22:107-121.
- Cicchetti D, Toth SL (2005) Child maltreatment. *Annu Rev Clin Psychol*, 1:409-438.
- Cloitre M, Stolbach BC, Herman JL, Kolk B, Pynoos, R, Wang et al. (2009) A developmental approach to complex PTSD: Childhood and adult cumulative trauma as predictors of symptom complexity. *J Trauma Stress*, 22:399-408.
- De Vente W, Kamphuis JH, Emmelkamp PMG (2006) Alexithymia, risk factor or consequence of work-related stress? *Psychother Psychosom*, 75:304-311.
- Ditzer J, Wong EY, Modi RN, Behnke M, Gross JJ, Talmon A (2023) Child maltreatment and alexithymia: A meta-analytic review. *Psychol Bull*, 149:311-329.
- Eugenia B, Marco C, Niccolò M, Rosaria B, Eleonora A, Luigi M et al. (2024) Impact of emotional abuse on eating disorder psychopathology: A multiple mediation analysis. *Compr Psychiatry*, 134:152515.
- Evren C, Evren B, Dalbudak E, Özcelik B, Oncu F (2009) Child abuse and neglect as a risk factor for alexithymia in adult male substance dependent inpatients. *J Psychoactive Drugs*, 41:85-92.
- Frewen PA, Lanius RA, Dozois DJA, Neufeld RWJ, Pain C, Hopper JW et al. (2008) Clinical and neural correlates of alexithymia in posttraumatic stress disorder. *J Abnorm Psychol*, 117:171-181.
- Garaigordobil M (2013) Sexism and alexithymia: Correlations and differences as a function of gender, age, and educational level. *Anales de Psicología*, 29:368-377.
- Gilbert R, Widom CS, Browne K, Fergusson D, Webb E, Janson S (2009) Burden and consequences of child maltreatment in high-income countries. *Lancet*, 373:68-81.
- Grabe HJ, Frommer J, Ankerhold A, Ulrich C, Gröger R, Franke GH et al. (2008) Alexithymia and outcome in psychotherapy. *Psychother Psychosom*, 77:189-194.
- Gracia E (1995) Visible but unreported: A case for the "not serious enough" cases of child maltreatment. *Child Abuse Negl*, 19:1083-93.
- Gratz KL, Tull MT (2010) Emotion regulation as a mechanism of change in acceptance-and mindfulness-based treatments. In *Assessing Mindfulness and Acceptance Processes in Clients: Illuminating the Theory and Practice of Change* (Ed RA Baer):107-133. Oakland, CA, New Harbinger.
- Greenberg LS (2004) Emotion-focused therapy. *Clin Psychol Psychother*, 11:3-16.
- Güleç MY, Altıntaş M, İnanç L, Beziçin ÇH, Koca EK, Güleç H (2013) Effects of childhood trauma on somatization in major depressive disorder: The role of alexithymia. *J Affect Disord*, 146:137-141.

- Harris TB, Sargent AJ (2009) Mental health issues: Child physical abuse and neglect. In *A Practical Guide to the Evaluation of Child Physical Abuse and Neglect* (Eds AP Giardino, MA Lyn, ER Giardino):477-497. Cham, Springer.
- Hermann J (2007) Travma ve İyileşme. Şiddetin Sonuçları Ev İçi İstismardan Siyasi Teröre (Çev: T. Tosun). İstanbul, Literatür Yayınları.
- Honkalampi K, Flink N, Lehto SM, Ruusunen A, Koivumaa-Honkanen H, Valkonen-Korhonen M et al. (2020) Adverse childhood experiences and alexithymia in patients with major depressive disorder. *Nord J Psychiatry*, 74:45-50.
- Kempe CH, Silverman H, Steele B, Droegemueller W, Silver H (1962) The battered child syndrome. *JAMA*, 181:17-24.
- Khan AN, Jaffee SR (2022) Alexithymia in individuals maltreated as children and adolescents: a meta-analysis. *J Child Psychol Psychiatry*, 63:963-972.
- Kick L, Schleicher D, Ecker A, Kandsperger S, Brunner R, Jarvers I (2024) Alexithymia as a mediator between adverse childhood events and the development of psychopathology: a meta-analysis. *Front Psychiatry*, 15:1412229.
- Kirmayer LJ (1987) Languages of suffering healing: Alexithymia as a social and cultural process. *Transcult Psychiatry*, 24:119-136.
- Koçak R (2002) Aleksitimi: Kuramsal çerçeve tedavi yaklaşımları ve ilgili araştırmalar. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 35:183-212.
- Kooiman CG, van Rees Vellinga S, Spinhoven P, Draijer N, Trijsburg RW, Rooijmans HG (2004) Childhood adversities as risk factors for alexithymia and other aspects of affect dysregulation in adulthood. *Psychother Psychosom*, 73:107-116.
- Krvavac S, Jansson B (2021) The role of emotion dysregulation and alexithymia in the link between types of child abuse and neglect and psychopathology: A moderated mediation model. *Eur J Trauma Dissociation*, 5:100213.
- Krystal H (1988) *Integration and Self-Healing: Affect, Trauma, Alexithymia*. London, UK, Routledge.
- Krystal HJ (1979) Alexithymia and psychotherapy. *Am J Psychother*, 33:17-31.
- Lesser IM (1981) A review of the alexithymia concept. *Psychosom Med*, 43:531-543.
- Leweke F, Leichsenring F, Kruse J, Hermes S (2011) Is alexithymia associated with specific mental disorders?. *Psychopathology*, 45:22-28.
- Li M, D'Arcy C, Meng X (2016) Maltreatment in childhood substantially increases the risk of adult depression and anxiety in prospective cohort studies: Systematic review, meta-analysis, and proportional attributable fractions. *Psychol Med*, 46:717-730.
- Ling Y, Zhong MT, Yi JY, Yang J, Yao SQ (2012) Moderating role of alexithymia in adolescents' stress and depressive symptoms. *Chinese Journal of Clinical Psychology*, 20:168-171.
- Lumley MA, Neely LC, Burger AJ (2007) The assessment of alexithymia in medical settings: Implications for understanding and treating health problems. *J Pers Assess*, 89:230-246.
- Malinosky-Rummell R, Hansen DJ (1993) Long-term consequences of childhood physical abuse. *Psychol Bull*, 114:68-79.
- Marusak HA, Martin KR, Etkin A, Thomason ME (2015) Childhood trauma exposure disrupts the automatic regulation of emotional processing. *Neuropsychopharmacology*, 40:1250-8.
- Matsumoto D (2006) Are cultural differences in emotion regulation mediated by personality traits?. *J Cross Cult Psychol*, 37:421-437.
- Mattila AK, Salminen JK, Nummi T, Joukamaa M (2006) Age is strongly associated with alexithymia in the general population. *J Psychosom Res*, 61:629-635.
- McDougall J (1982) Alexithymia: A psychoanalytic viewpoint. *Psychother Psychosom*, 38:81-90.
- Mennen FE, Kim K, Sang J, Trickett PK (2010) Child neglect: Definition and identification of youth's experiences in official reports of maltreatment. *Child Abuse Negl*, 34:647-658.
- Messina A, Beadle JN, Paradiso S (2014) Towards a classification of alexithymia: primary, secondary and organic. *J Psychopathol*, 20:38-49.
- Monteleone AM, Cascino G, Pellegrino F, Ruzzi V, Patriciello G, Marone L et al. (2019) The association between childhood maltreatment and eating disorder psychopathology: A mixed-model investigation. *Eur Psychiatry*, 61:111-118.
- Özgentürk İ (2014) Child abuse and neglect Çocuk istismarı ve ihmal. *International Journal of Human Sciences*, 11:265-278.
- Paivio SC, McCulloch CR (2004) Alexithymia as a mediator between childhood trauma and self-injurious behaviors. *Child Abuse Negl*, 28:339-354.
- Paslı F (2020) Çocuğa yönelik cinsel istismar. *Sosyal Politika ve Sosyal Hizmet Çalışmaları Dergisi*, 1:60-72.
- Preece DA, Mehta A, Becerra R, Chen W, Allan A, Robinson K et al. (2022) Why is alexithymia a risk factor for affective disorder symptoms? The role of emotion regulation. *J Affect Disord*, 296:337-341.
- Revels-Strother O, Quaschnick M, Miller T, King A (2024) Childhood illnesses as risk indicators of adult mental health symptomatology. *Health Psychol Rep*, 13:133-144.
- Runyan D, Wattam C, Ikeda R, Hassan F, Ramiro L (2002) Child abuse and neglect by parents and other caregivers. In *World Report on Violence and Health* (Eds EG Krug, LL Dahlberg, JA Mercy, AB Zwi, R Lozano):59-86. Geneva, World Health Organization Geneva, World Health Organization.

- Ryder AG, Sunohara M, Dere J, Chentsova-Dutton Y (2018) The cultural shaping of alexithymia. In *Alexithymia: Advances in Research, Theory, and Clinical Practice* (Eds O Luminet, RM Bagby, GJ Taylor):33-48. Cambridge, Cambridge University Press.
- Schimmenti A, Caretti V (2016) Linking the overwhelming with the unbearable: developmental trauma, dissociation, and the disconnected self. *Psychoanal Psychol*, 33:106-128.
- Scimeca G, Ardito M, D'Avenia R (2024) Adverse childhood experiences and dissociation among Italian public psychology service users. *Eur J Trauma Dissociation*, 8:100476.
- Shipman KL, Schneider R, Fitzgerald MM, Sims C, Swisher L, Edwards A (2007) Maternal emotion socialization in maltreating and non-maltreating families: Implications for children's emotion regulation. *Soc Dev*, 16:268-285.
- Sifneos PE (1988) Alexithymia and its relationship to hemispheric specialization affect and creativity, *Psychiatr Clin North Am*, 11:287-293.
- Stack DM, Serbin LA, Enns LN, Ruttle PL, Barrieau L (2010) Parental effects on children's emotional development over time and across generations. *Infants Young Child*, 23:52-69.
- Stoudemire A (1991) Somatothymia: parts I and II. *Psychosomatics*, 32:365-381.
- Şar V, Öztürk PE, İkikardeş E (2012) Çocukluk çağı ruhsal travma ölçeğinin Türkçe uyarlamasının geçerlilik ve güvenilirliği. *Türkiye Klinikleri Journal of Medical Sciences*, 32:1054-1063.
- Şaşioğlu M, Güllü Ç, Tosun A (2014) Aleksitimi: tedavi girişimleri. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 6:22-31.
- Şenkal İ, Işıklı S (2015) Çocukluk çağı travmalarının ve bağlanma biçiminin depresyon belirtileri ile ilişkisi: Aleksitiminin aracı rolü. *Türk Psikiyatri Derg*, 26:261-67.
- Taylor GJ, Bagby RM (2004) New trends in alexithymia research. *Psychother Psychosom*, 73:68-77.
- Taylor GJ, Bagby RM (2012) The alexithymia personality dimension. In *The Oxford Handbook of Personality Disorders* (Eds TA Widiger, GJ Taylor, RM Bagby):648-673. New York, Oxford University Press.
- Taylor GJ, Bagby RM, Parker JD (2003) The 20-Item Toronto Alexithymia Scale: IV. Reliability and factorial validity in different languages and cultures. *J Psychosom Res*, 55:277-283.
- Thorberg FA, Young RM, Sullivan KA, Lyvers M (2009) Alexithymia and alcohol use disorders: A critical review. *Addict Behav*, 34:237-245.
- Türkçapar MH, Sargın AE (2012) Bilişsel davranışçı psikoterapiler: tarihçe ve gelişim. *Bilişsel Davranışçı Psikoterapi ve Araştırmalar Dergisi*, 1:7-14.
- Van der Kolk BA (2019) *Beden Kayıt Tutar Travmanın İyileşmesinde Beyin, Zihin ve Beden*. (N. Cihanşümül Maral, Çev.). Ankara, Nobel Yayınevi.
- Watters CA, Taylor GJ, Bagby RM (2016) Illuminating the theoretical components of alexithymia using bifactor modeling and network analysis. *Psychol Assess*, 28:627-638.
- Wearden A, Cook L, Vaughan-Jones J (2003) Adult attachment, alexithymia, symptom reporting, and health-related coping. *J Psychosom Res*, 55:341-347.
- WHO (2020) *Global Status Report on Preventing Violence Against Children 2020*. Geneva, World Health Organization.
- WHO (2024) World Health Organization. Child maltreatment. <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/child-maltreatment> (Accessed 14.01.2025).
- Wolfe DA (1988) Child abuse and neglect. In *Behavioral Assessment of Childhood Disorders* (Eds EJ Mash, LG Terdal):637-669. New York, Guilford Press.
- Zdankiewicz-Ścigała E, Ścigała DK (2020) Attachment style, early childhood trauma, alexithymia, and dissociation among persons addicted to alcohol: Structural equation model of dependencies. *Front Psychol*, 10:2957.

Yazarların Katkıları: Çalışmaya önemli bir bilimsel katkı sağlandığı ve makalenin hazırlanmasında veya gözden geçirilmesinde yardımcı olunduğu tüm yazar(lar) tarafından beyan edilmiştir.

Danışman Değerlendirmesi: Dış bağımsız

Etik Onay: Bu çalışma bir derleme yazısı olduğu için etik onaya gerek yoktur.

Çıkar Çatışması: Çıkar çatışması bildirilmemiştir.

Finansal Destek: Bu çalışma için finansal destek alındığı beyan edilmemiştir.

Authors Contributions: The author(s) have declared that they have made a significant scientific contribution to the study and have assisted in the preparation or revision of the manuscript

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Ethical Approval: This review study does not require ethical clearance.

Conflict of Interest: No conflict of interest was declared.

Financial Disclosure: No financial support was declared for this study.